

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ
ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

**З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ДЕРЖАВНЕ (КОНСТИТУЦІЙНЕ)
ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”**

Харків
2013

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО”**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ
ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

**З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ДЕРЖАВНЕ (КОНСТИТУЦІЙНЕ)
ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”**

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”)

**Харків
2013**

Методичні рекомендації та завдання для індивідуальної роботи студентів з навчальної дисципліни “Державне (конституційне) право зарубіжних країн” (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”, напрям підготовки 6.030401 “Правознавство”) / уклад.: с. г. серьогіна, К. О. Закоморна. – Х.: нац. ун-т “юрід. акад. україни ім. ярослава мудрого”, 2013. – 28 с.

У к л а д а ч і: С. Г. Серьогіна,
К. О. Закоморна

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 1 від 15.01.2013 р.)*

1. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Індивідуальна робота студента є складовою навчального процесу, основним засобом опанування навчального матеріалу у позааудиторний час. Мета індивідуальної роботи з навчальної дисципліни “Державне (конституційне) право зарубіжних країн” – самостійне вивчення частини матеріалу навчальної програми, систематизація, закріплення, поглиблення та практичне застосування одержаних студентом теоретичних і прикладних знань про розвиток конституційно-правового регулювання суспільних відносин і статусу особи в зарубіжних країнах, особливості конституційних моделей безпосередньої і представницької демократії в зарубіжних країнах; специфіку основ конституційного права країн американського континенту, держав-членів Європейського Союзу і СНД, держав Азії й Близького Сходу.

Індивідуальна робота студентів з навчальної дисципліни “Державне (конституційне) право зарубіжних країн” може здійснюватися у наступних видах:

- 1) анотування прочитаної додаткової літератури;
- 2) написання есе та його презентація на практичному занятті;
- 3) підготовка постатейних матеріалів до зарубіжного конституційного законодавства;
- 4) складання термінологічних словників;
- 5) переклади іноземних текстів та написання анотації.

Вибір студентом виду індивідуальної роботи здійснюється за узгодженням з викладачем на початку навчального семестру. Організацію, контроль та оцінку якості виконання індивідуальної роботи студентів здійснює викладач.

Індивідуальна робота подається студентом викладачу для оцінювання у паперовому вигляді не пізніше ніж за два тижня до екзамену. Можливий захист роботи шляхом короткої усної презентації на практичному занятті.

За індивідуальну роботу студент максимально може отримати 14 балів.

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДО ОКРЕМИХ ВИДІВ ІНДИВІДУАЛЬНИХ РОБІТ

1. Анотація прочитаної додаткової літератури

Анотація прочитаної додаткової літератури є видом індивідуальної роботи студента, яка потребує ознайомлення з текстом додаткової літератури з державного (конституційного) права зарубіжних країн, його ретельного опрацювання та ґрунтовного аналізу.

Складання анотації – процес аналітичного опрацювання інформації, метою якого є підготовка узагальненої характеристики літературного джерела, що розкриває його логічну структуру та зміст. Анотація є стислою характеристикою змісту монографії, наукової статті, інших матеріалів з формуванням власних узагальнень та оцінок щодо предмета дослідження анотованого джерела.

Анотування додаткової літератури має здійснюватися за обраною студентом темою. Перелік рекомендованих тем надається кафедрою. Студент самостійно добирає літературні джерела у кількості, як правило, не менше п'яти наукових статей або однієї наукової монографії. Перелік джерел має бути погоджений з викладачем.

Даний вид індивідуальної роботи студента виконується письмово і містить такі елементи: титульний лист, план, вступ, основну частину, висновок, список використаних джерел. У вступі має міститися обґрунтування обраної студентом теми анотування. Основна частина включає анотації прочитаної студентом літератури, що складаються з двох частин: бібліографічного опису і власне тексту. Анотація повинна надавати повне та об'єктивне уявлення про зміст опрацьованих студентом джерел. Висновки до даної роботи повинні містити інформацію щодо практичної та науково-теоретичної значущості анотованих джерел, а також авторське судження студента щодо тих проблем державного (конституційного) права зарубіжних країн, яким були присвячені опрацьовані ним літературні джерела. У списку використаних джерел мають бути вказані як анотовані

джерела, так і ті джерела, які використовувалися студентом для обґрунтування своєї позиції. Загальний обсяг роботи – до 17 сторінок.

Письмова робота подається викладачеві для оцінювання. За рішенням викладача основні результати анотування студентом додаткової літератури можуть бути презентовані та обговорені на практичному занятті.

Перелік рекомендованих тем для анотування додаткової літератури

1. Сучасні тенденції конституційного розвитку в світі.
2. Конституційно-правове регулювання лобізму в зарубіжних країнах.
3. Омбудсман як засіб забезпечення конституційних прав і свобод людини.
4. Обов'язки людини і громадянина в зарубіжному конституційному праві.
5. Вибірчі технології: конституційно-правове регулювання.
6. Інститут глави держави в сучасних республіках.
7. Генезис американського конституціоналізму.
8. Роль прецедентного права у захисті прав людини в США.
9. Організація влади в суб'єктах федерації: порівняльна характеристика (на прикладі Бразилії, Канади і США).
10. Бразилія як суперпрезидентська республіка.
11. Місце Генерал-губернатора у системі вищих органів влади Канади.
12. Конституційні засади режиму міністеріалізму в Канаді.
13. Напрями конституційної модернізації Британської монархії.
14. Політичні і правові наслідки реформування Парламенту Великої Британії.
15. Засади політичної системи в Конституції Французької Республіки 1958 р.
16. Конституційна рада як інститут конституційного

контролю у Франції.

17. Основний Закон ФРН – Конституція об'єднаної Німеччини.

18. Парламент і Федеральний уряд у ФРН: організація, співпраця і контроль.

19. Конституційні засади парламентської республіки в Італії.

20. Конституційно-правові засади відносин держави і церкви в Італійській Республіці.

21. Проблеми взаємовідносин між вищими органами державної влади в напівпрезидентських республіках (на прикладі Польщі та Болгарії).

22. Місце і роль конституційного правосуддя у становленні демократичної й правової держави в Польщі і Болгарії.

23. Політико-територіальний устрій і місцеве самоврядування Республіки Польща.

24. Сучасні проблеми організації і діяльності органів місцевого управління і самоврядування в Болгарії.

25. Основи конституційного ладу РФ: правові норми і реалії.

26. Президент РФ і Федеральні Збори РФ: конституційно-правовий механізм взаємодії.

27. Політичні і правові наслідки конституційної реформи в Республіці Білорусь.

28. Обмеження прав і свобод людини в Білорусі: конституційні підстави і межі.

29. Місце глави держави у системі вищих органів влади в Республіці Казахстан.

30. Конституційна Рада Республіки Казахстан як орган конституційного контролю.

31. Конституційний розвиток Азербайджанської Республіки в період незалежності.

32. Конституційно-правовий статус Міллі Меджлісу Азербайджанської Республіки.

33. Від Конституції “Мейдзі” до “октройованої” Конституції Японії 1947 р.

34. Народний суверенітет як вихідний принцип системи

конституційного правління в Японії.

35. Конституційні засади державного устрою КНР.

36. Місце Всекитайських зборів народних представників у системі вищих органів влади КНР.

37. Конституційна історія Ізраїлю.

38. Кнесет Ізраїлю: порядок організації і функціонування.

39. Конституція Об'єднаних Арабських Еміратів: поєднання релігійних і світських приписів.

40. Об'єднані Арабські Емірати як нетипова форма правління – виборна монархія.

2. Написання есе та його презентація на практичному занятті

Есе – індивідуальна письмова аналітична робота студента, яка висвітлює сучасний стан однієї конкретної вузькоспеціалізованої проблеми з державного (конституційного) права зарубіжних країн та містить відповідь на питання про перспективи й можливі шляхи її вирішення. Як вид індивідуальної роботи есе передбачає творчий аналіз обраної проблематики, вміння професійно сформулювати гіпотезу та довести можливість чи неможливість її практичного існування, здатність до оригінального, самостійного, аргументованого наукового дослідження.

Воно має стислий обсяг та повинно містити виключно авторську позицію, що ґрунтується на глибокому вивченні й аналізі науково-теоретичного і нормативного матеріалу.

Есе оформлюється у вигляді письмової роботи в обсязі 5-7 сторінок. Його структура має включати титульний лист, вступну частину, виклад основного матеріалу, висновки та список джерел. У вступній частині студент обґрунтовує вибір теми есе з точки зору її актуальності та важливості. В авторському висновку формуються пропозиції щодо шляхів вирішення проблеми, яка аналізувалась. У списку джерел мають бути вказані нормативно-правові, навчально-методичні та науково-теоретичні джерела, вивчення та аналіз яких слугували підґрун-

тям для написання роботи. Посилання у викладі основного матеріалу на використані джерела не є обов'язковими, а надаються за необхідності, у разі використання таких джерел для обгрунтування студентом своєї авторської позиції.

Есе подається викладачеві для попереднього оцінювання та презентується на практичному занятті.

Перелік рекомендованих тем для написання есе

1. Конституційно-правові засади демократичного режиму в зарубіжних країнах.
2. Ватикан – теократична монархія.
3. Privacy (недоторканність приватного життя) як політико-правовий феномен в зарубіжній конституційно-правовій теорії і практиці.
4. Розвиток інформаційних технологій і конституційні права людини.
5. Референдум в країнах Європейського Союзу.
6. Поняття та правова природа конституціоналізму.
7. Роль Верховного Суду США у здійсненні конституційного контролю в США.
8. Конституційні засади системи “стримувань та противаг” в США.
9. Процедури habeas corpus, habeas data та mandato d’injuncao за Конституцією Бразилії.
10. Конституційні основи взаємовідносин законодавчої й виконавчої влади Бразилії.
11. Конституційний розвиток Канади.
12. Провідні політичні партії Канади, їх участь у парламентських, регіональних і місцевих виборах.
13. Конституційна історія Парламенту Великої Британії.
14. Трансформація конституційно-правового статусу людини і громадянина у Великій Британії під впливом Європейської конвенції про захист прав й основоположних свобод 1950 р.
15. Поняття та конституційні механізми “раціоналізова-

ного парламентаризму” у Франції.

16. Конституційно-правові засади територіального устрою Франції.

17. Політична відповідальність Федерального уряду Німеччини.

18. Конституційно-правовий статус людини та громадянина у ФРН.

19. Конституційна реформа регіонального й місцевого управління в Італії.

20. Континентальна модель конституційного контролю в Італії.

21. Конституційні засади парламентаризму в Республіці Болгарія.

22. Великі народні збори як форма установчої влади в Республіці Болгарія.

23. Уповноважений з охорони прав людини в Республіці Польща.

24. Конституційна скарга як гарантія прав людини в Республіці Польща.

25. Виконавча влада в Російській Федерації.

26. Конституційно-правові засади федеративного устрою в РФ.

27. Головні етапи конституційного розвитку Республіки Білорусь.

28. Роль Президента Республіки Білорусь у проведенні конституційних реформ.

29. Укази Президента Республіки Казахстан як джерело конституційного права.

30. Конституційно-правові засади суспільного ладу в Республіці Казахстан.

31. Становлення інституту президентства в Азербайджанській Республіці.

32. Конституційно-правовий статус особи в Азербайджанській Республіці.

33. Відбиття ліберальної доктрини прав людини в Конституції Японії 1947 р.

34. Правовий статус Імператора Японії.

35. Головні риси Конституції КНР 1982 р.
36. Конституційно-правовий статус людини й громадянина у КНР.
37. Специфіка Конституції Ізраїлю.
38. Етапи становлення конституційно-правового статусу людини та громадянина в Ізраїлі.
39. Конституційно-правовий статус особи в Об'єднаних Арабських Еміратах.
40. Конституційно-правовий статус Вищої Ради Союзу в Об'єднаних Арабських Еміратах.

3. Підготовка постатейних матеріалів до зарубіжного конституційного законодавства

Підготовка постатейних матеріалів є видом індивідуальної роботи студента, що спрямована на засвоєння, поглиблення та систематизацію знань щодо змісту зарубіжного конституційного законодавства, порядку його реалізації та правильного застосування у правовій практиці.

При виконанні даного виду індивідуальної роботи слід враховувати необхідність всебічного та повного розкриття нормативного механізму реалізації норм зарубіжного конституційного законодавства з точки зору як матеріально-правових, так і процедурно-процесуальних його аспектів. Студент має ознайомитися з конституціями зарубіжних країн й іншими доступними джерелами конституційного права зарубіжних країн (конституційними, органічними і ординарними законами, регламентами палат парламенту, актами глави держави й уряду, конституціями суб'єктів федерації, статутами автономних утворень тощо), а також з рішеннями органів конституційної юрисдикції, де містяться важливі роз'яснення і тлумачення конституційних норм.

Завдання щодо підготовки постатейного матеріалу та його тематика надається студенту викладачем. Рекомендована тематика постатейного матеріалу надається кафедрою. Постаейний матеріал може складатися до окремих статей або розді-

лів конституційного законодавства США, Бразилії, Канади, Об'єданого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії, ФРН, Французької Республіки, Італійської Республіки, Республіки Польща, Республіки Болгарія, Російської Федерації, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Азербайджанської Республіки, Японії, КНР, Ізраїлю, Об'єднаних Арабських Еміратів.

Дана індивідуальна робота включає титульний лист, вступ, основну частину, висновки та список використаних джерел. У вступі має бути наведена загальна теоретична і правова характеристика тематики постатейного матеріалу. Виклад основного матеріалу повинен включати:

- 1) назву і зміст статті конституційного законодавства;
- 2) постатейний матеріал, який викладається у наступній послідовності:
 - а) витяг з конституції певної зарубіжної країни;
 - б) витяг з рішення органу конституційної юрисдикції щодо тлумачення норм Основного Закону відповідної країни;
 - в) положення міжнародно-правових договорів, ратифікованих парламентом відповідної країни;
 - г) витяги із конституційних, органічних, ординарних законів певної країни;
 - г) витяг з регламенту парламенту відповідної країни;
 - д) витяг з актів глави держави відповідної країни тощо;
 - ж) дані правозастосовної, у тому числі й судової (за наявності), практики.

Постатейний матеріал повинен викладатися з посиланням на офіційні джерела відповідно до встановлених стандартів. Висновки мають відбивати результати вивчення та аналізу студентом постатейного матеріалу з точки зору оцінки повноти та ефективності механізму правового регулювання та правозастосовної практики. У списку використаних джерел має бути зазначений загальний перелік джерел, використаних при підготовці постатейних матеріалів, а також додаткові теоретичні, навчально-методичні та правові джерела, що використовувалися студентом для обґрунтування своїх висновків.

Підготовлений постатейний матеріал подається викладачеві для оцінювання. У подальшому він використовується

студентом для опрацювання лекційного матеріалу, підготовки до практичних занять та до складання іспиту.

Перелік рекомендованих тем для підготовки постатейних матеріалів до зарубіжного конституційного законодавства

1. Конституційно-правові засади політичної системи (Розділ “Основні принципи” Конституція Італійської Республіки; Розділ “Республіка” Конституція Республіки Польща; Розділ “Основні принципи” Конституція КНР, Розділ “Про політичні партії” Конституція Бразилії тощо).

2. Конституційні засади форми правління (Статті I, II, III Конституція США; Об’єднане Королівство Великої Британії і Північної Ірландії: Акти про Парламент, Акт про міністрів Корони, Акт про престолонаслідування; Розділ “Влада Союзу” Конституція ОАЕ; Розділи “Виконавча влада”, “Законодавча влада” Конституційний акт Канади 1867 р.; Розділи “Законодавча влада”, “Виконавча влада” Конституція Азербайджанської Республіки тощо).

3. Конституційно-правові принципи політико-територіального устрою (Конституція РФ Розділ “Федеративний устрій”; Конституція Французької Республіки Розділ “Про територіальні колективи”; Основний Закон ФРН Розділ “Про федерацію і землі” тощо).

4. Конституційно-правове регулювання референдуму, плебіситу і народної законодавчої ініціативи (Конституція Французької Республіки ст. 11, 72-4, 77, 76, 88-5, 89; Конституція Італійської Республіки ст. 71, 75, 132, 138; Конституція Бразилії ст. 14, 29, 49, 61; Конституція Республіки Білорусь ст. 37, 73-78, 84, 97, 99, 117, 121, 138, 140-141; Основний Закон ФРН ст. 29 тощо).

5. Конституційні принципи економічних відносин (Основний закон Ізраїлю “Про державну економіку”; Конституція Республіки Болгарія ст. 16-22; Конституція Республіки Білорусь ст. 13, Розділ “Фінансово-кредитна система Республі-

ки Білорусь”; Основний Закон ФРН Розділ “Фінанси”; Конституція Японії Розділ “Фінанси” тощо.

6. Конституційно-правові основи соціальної й духовно-культурної сфери (Конституція Бразилії Розділ “Про соціальний порядок”, Розділ “Про індіанців”; Конституція ОАЕ Розділ “Соціальні та економічні гарантії”; Конституція Італійської Республіки Розділ “Етико-соціальні відносини” тощо).

7. Особисті (громадянські) права і свободи людини та громадянина (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Загальна декларація прав людини; Конституція США Білл про права; Канадська Хартія прав і свобод; Об’єднане Королівство Великої Британії і Північної Ірландії: Білл про права, Акт про права людини; Французька Декларація прав людини і громадянина; Основний закон Ізраїлю “Про гідність і свободу особистості” тощо).

8. Політичні права і свободи людини та громадянина (Міжнародний пакт про особисті і політичні права; Французька Декларація прав людини і громадянина; Конституція Республіки Казахстан Розділ “Людина і громадянин”, ст. 23, 33; Конституція Азербайджанської Республіки Розділ “Основні права і свободи людини і громадянина”, ст. 54-58; Конституція Італійської Республіки Розділ “Політичні відносини” тощо).

9. Економічні, соціальні, культурні, екологічні права людини і громадянина (Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права; Конституція Італійської Республіки Розділ “Економічні відносини”; Основний Закон Ізраїлю “Про свободу професій”; Преамбула Конституції Французької Республіки 1946 р.; Хартія навколишнього середовища тощо).

10. Інститут громадянства (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Загальна декларація прав людини; Міжнародний пакт про особисті і політичні права; Конституція РФ Розділ “Основи конституційного ладу” ст. 6, Федеральний закон “Про громадянство РФ”; Закон Ізраїлю “Про повернення”; Конституція Бразилії Розділ “Про громадянство” тощо).

11. Конституційно-правові засоби забезпечення прав і свобод людини та громадянина (Конституція Бразилії Розділ

“Про основні права і гарантії”; Конституція США Білль про права; Канадська Хартія прав і свобод; Французька Декларація прав людини і громадянина; Основний Закон ФРН Розділ “Основні права”; Конституція Республіки Польща Частина “Засоби охорони прав і свобод” тощо).

12. Конституційно-правові засади організації, проведення виборів і визначення результатів голосування в зарубіжних країнах (Об’єднане Королівство Великої Британії і Північної Ірландії: Акт про введення строків парламентів, Акт про політичні партії, вибори та референдуми; Конституція Республіки Білорусь Розділ “Вибори і референдум”; Конституція Республіки Польща Розділ “Сейм і Сенат”, Частина “Вибори і строк повноважень”, Розділ “Президент Республіки”, ст. 128-129; Конституція Республіки Болгарія Розділ “Народні збори” ст. 64-65, Розділ “Президент Республіки” ст. 93-95; Конституція Бразилії Розділ “Про політичні права”, Розділ “Про організацію влади” тощо).

13. Конституційно-правові засади парламенту і парламентаризму (Конституція Французької Республіки Розділ “Парламент”, Розділ “Про відносини між Урядом і Парламентом”; Об’єднане Королівство Великої Британії і Північної Ірландії: Акти про Парламент, Акт про народне представництво, Акт про Палату лордів, Акт про конституційну реформу 2005 р.; Конституція Японії Розділ “Парламент”; Конституційний акт Канади 1867 р. Розділ “Законодавча влада” тощо).

14. Глава держави як конституційно-правовий інститут (Конституція Японії Розділ “Імператор”; Конституція Республіки Болгарія Розділ “Президент Республіки”; Конституція Азербайджанської Республіки Розділ “Виконавча влада”; Конституція Республіки Казахстан Розділ “Президент”; Конституція ОАЕ Розділ “Президент та його заступник”; Конституція Бразилії Розділ “Про виконавчу влад”; Конституція КНР “Голова КНР” тощо).

15. Конституційно-правовий статус уряду (Конституція ОАЕ Розділ “Рада міністрів”; Об’єднане Королівство Великої Британії і Північної Ірландії: Акт про міністрів Корони, Акт про статутні інструменти; Конституція Японії Розділ “Кабінет”;

Конституція Італійської Республіки Розділ “Рада міністрів”; Конституція Республіки Польща Розділ “Рада Міністрів і урядова адміністрація”; Конституція РФ “Уряд РФ”; “Основний закон Ізраїлю “Про Уряд” тощо).

16. Конституційний контроль в зарубіжних країнах (Конституція Японії Розділ “Судова влада”; Основний закон Ізраїлю “Про судоустрій”; Конституція Французької Республіки Розділ “Про Конституційну раду”; Конституція Республіки Польща Розділ “Суди та трибунали”, Частина “Конституційний Трибунал”; Конституція Республіки Болгарія Розділ “Конституційний суд”; Конституція Республіки Казахстан Розділ “Про Конституційну Раду” тощо).

17. Конституційні засади місцевого управління (Конституція Республіки Болгарія Розділ “Місцеве самоврядування і місцева адміністрація”; Конституція Республіки Польща “Територіальне самоврядування”; Конституція Японії Розділ “Місцеве самоврядування”; Конституція РФ “Місцеве самоврядування”; Конституція Азербайджанської Республіки Розділ “Муніципалітети”; Конституція Республіки Казахстан Розділ “Про державне управління та самоврядування”; Конституція Бразилії Розділ “Про муніципії” тощо).

4. Складання термінологічного словника

Складання термінологічного словника є видом індивідуальної роботи студента, що включає збір та систематизацію визначень термінів державного (конституційного) права зарубіжних країн за обраною студентом темою.

У словнику зазначаються доктринальні та нормативні визначення термінології державного (конституційного) права зарубіжних країн з обов’язковим посиланням на відповідні науково-теоретичні та нормативно-правові джерела. Мають бути наведені приклади застосування термінології та розкритий зміст понять, що позначаються відповідними термінами. Особ-

лива увага має бути приділена проблемі узгодженості термінології, що міститься в різних законодавчих актах, а також, за можливості, інтерпретації тих чи інших понять державного (конституційного) права зарубіжних країн в рішеннях органів конституційної юрисдикції.

Структурно даний вид індивідуальної роботи включає вступ, виклад основного матеріалу, висновки та список використаних джерел. У вступі має бути наведена загальна характеристика конституційно-правової термінології за обраною студентом темою. Основний матеріал викладається у вигляді словникових статей. Обов'язковими є посилання на джерела, що містять вказані у словниковій статті визначення. У висновках має бути вказаний узагальнюючий результат аналізу термінології з обраної конституційно-правової теми з точки зору її розробленості, нормативно-правової визначеності та узгодженості. У списку джерел слід вказати всі використані при складанні словника джерела нормативно-правового, правозастосовного, інтерпретаційного, теоретичного характеру.

Термінологічний словник надається викладачеві для оцінювання. У подальшому він використовується студентом для опрацювання лекційного матеріалу, підготовки до практичних занять та складання іспиту.

Перелік рекомендованих тем для складання термінологічного словника

1. Конституційно-правове регулювання суспільного ладу в зарубіжних країнах

1. Конституційно-правові засади суспільного ладу. 2. Основи конституційного ладу. 3. Конституційні принципи державного ладу. 3. Конституційно-правове регулювання інститутів політичної системи. 4. Конституційно-правова регламентація прийомів і способів здійснення влади. 5. Конституційні принципи організації й діяльності вищих органів влади. 6. Конституційні засади територіальної організації функціонування органів державної влади. 7. Плебісцит. 8. Народна законодавча

ініціатива. 9. Конституційні принципи економічних відносин. 10. Конституційно-правові основи соціальної й духовно-культурної сфери.

2. Конституційно-правовий інститут прав і свобод людини та громадянина в зарубіжних країнах

1. Конституційно-правовий статус людини та громадянина. 2. Принципи конституційних прав і свобод. 3. Природно-правова концепція прав людини та її втілення у конституційне законодавство. 4. Конституційні засади рівності та рівноправності. 5. Моделі конституційної регламентації прав і свобод людини та громадянина. 6. Конституційні формулювання прав, свобод та обов'язків людини та громадянина. 7. Конституційно-правовий інститут громадянства і підданства в зарубіжних країнах. 8. Філіація, натуралізація, трансферт, оптація. 9. Конституційно-правові засоби забезпечення прав і свобод людини та громадянина. 10. Омбудсман.

3. Конституційні моделі організації й діяльності органів державної влади зарубіжних країн

1. Вибори. 2. Принципи і цензи виборчого права. 3. Абсентеїзм. 4. Виборчий процес. 5. Виборчі системи. 6. Парламент і парламентаризм. 7. Глава держави. 8. Уряд як конституційно-правовий інститут. 9. Конституційний контроль. 10. Місцеве управління, місцеве самоврядування, муніципалітет.

4. Основи конституційного права США

1. Конституція США, Поправки, Білль про права. 2. Конституційна система правління. 3. Фундаментальні права, які користуються конституційним захистом у США. 4. Належна правова процедура в Конституції США 1787 р. 5. Конституційні засади системи “стримувань та противаг”. 6. Конгрес США, законодавче “вето”. 7. Президент США, кишенькове вето, привілей виконавчої влади. 8. Американська модель конституційного контролю. 9 Конституційні засади американського федералізму. 10. Місцеве управління в США.

5. Основи конституційного права Канади

1. Домініон. 2. Конституція Канади. 3. Канадська Хартія прав і свобод. 4. Корона і Генерал-губернатор. 5. Парламент Канади. 6. Принцип репрезентативності як основа формування Уряду Канади. 7. Верховний Суд. 8. Конституційні принципи канадського федералізму. 9. Організація державної влади в провінціях. 10. Місцеві органи влади.

6. Основи конституційного права Бразилії

1. Установчі збори. 2. Конституція Бразилії. 3. Процедури habeas corpus, habeas data, mandato d'injuncao в Конституції Бразилії. 4. Суперпрезидентська республіка. 5. Національний конгрес. 6. Президент. 7. Федеральний Верховний Суд. 8. Конституційні принципи бразильського федералізму. 9. Федеральна інтервенція. 10. Муніципії.

7. Основи конституційного права Об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії

1. Конституція Великої Британії. 2. Конституційні угоди. 3. Верховенство права. 4. Права людини в британській конституційній доктрині. 4. Корона, система престолонаслідування. 5. Дискреційна влада і “сплячі повноваження” Монарха. 6. Суверенітет парламенту. 7. Режим міністеріалізму та режим відповідального правління. 8. Уряд, кабінет, “внутрішній кабінет”, “тіньовий кабінет”, “уряд в очікуванні”. 9. Конституційно-правовий статус органів влади регіонів. 10. Місцеві органи управління.

8. Основи конституційного права Французької Республіки

1. Конституція Франції. 2. Декларація прав людини і громадянина. 3. Основи конституційного ладу V Республіки. 4. Президент. 5. Парламент. 6. Раціоналізований парламентаризм. 7. Регламентарна влада. 8. Рада міністрів і Рада кабінету. 9. Конституційна рада. 10. Конституційні засади організації і

діяльності територіальних колективів.

9. Основи конституційного права ФРН

1. Основний Закон ФРН. 2. Концепція соціальної держави в конституційному праві Німеччини. 3. Конституційно-правовий статус людини і громадянина. 4. Бундестаг. 5. Бундесрат. 6. Федеральний президент. 7. Федеральний уряд. Конструктивний вотум недовіри. 8. Федеральний конституційний суд. 9. Конституційні засади “кооперативного федералізму” в Німеччині. 10. Конституційні засади місцевого управління.

10. Основи конституційного права Італійської Республіки

1. Конституція Італійської Республіки. 2. Конституційні засади суспільного ладу. 3. Конституційно-правовий статус особи. 4. Парламент. Законодавчий “човник”. 5. Президент. 6. Рада міністрів. 7. Конституційний суд. 8. Конституційні засади взаємин держави і областей. 9. Конституційно-правовий статус органів влади областей. 10. Конституційні засади місцевого управління.

11. Основи конституційного права Республіки Польща

1. Конституція Республіки Польща. 2. Конституційно-правові засади суспільних відносин. 3. Конституційна регламентація ієрархії джерел права. 4. Конституційно-правовий статус особи. 5. Захисник громадянських прав. 6. Сейм і Сенат. 7. Президент. 8. Рада Міністрів і урядова адміністрація. 9. Конституційний Трибунал і Державний Трибунал. 10. Конституційні засади територіального самоврядування.

12. Основи конституційного права Республіки Болгарія

1. Конституція Болгарії. 2. Великі народні збори. 3. Кон-

ституційні засади суспільного ладу. 4. Конституційно-правовий статус особи. 5. Народні збори і парламентаризм. 6. Президент. 7. Міністерська рада. 8. Службовий уряд. 9. Конституційний суд. 10. Місцеве самоврядування і місцева адміністрація.

13. Основи конституційного права Російської Федерації

1. Конституція РФ. 2. Конституційні засади суспільного ладу. 3. Конституційно-правовий статус особи. 4. Президент РФ. 5. Державна Дума Федеральних Зборів РФ. 6. Рада Федерації Федеральних Зборів РФ. 7. Уряд РФ. 8. Конституційний Суд РФ. 9. Конституційні принципи федералізму у РФ. 10. Конституційні засади місцевого самоврядування.

14. Основи конституційного права Республіки Білорусь

1. Конституція Республіки Білорусь. 2. Конституційні реформи. 3. Конституційні засади суспільного ладу. 4. Конституційно-правовий статус особи. 5. Конституційні принципи інститутів безпосередньої демократії. 6. Президент Республіки. 7. Національні збори. 8. Конституційний Суд. 9. Рада Міністрів. 10. Конституційні засади місцевого управління та самоврядування.

15. Основи конституційного права Республіки Казахстан

1. Конституція Республіки Казахстан. 2. Конституційні засади суспільного ладу. 3. Конституційно-правовий статус особи. 4. Президент. 5. Асамблея народу Казахстану. 5. Мажиліс. 6. Сенат. 7. Уряд. 8. Конституційна Рада. 9. Місцеві органи державної влади. 10. Конституційні засади місцевого самоврядування.

16. Основи конституційного права Азербайджанської Республіки

1. Конституція Азербайджанської Республіки 2. Конституційні принципи влади народу. 3. Конституційні засади держави. 4. Конституційно-правовий статус особи. 5. Міллі Медж-

ліс. 6. Президент. 7. Кабінет Міністрів. 8. Конституційний Суд. 9. Конституційний статус Нахичеванської Автономної Республіки. 10. Конституційні засади муніципальної влади.

17. Основи конституційного права Японії

1. Конституція Японії 1947 р. 2. Принцип народного суверенітету в Конституції Японії. 3. Конституційні засади зовнішньої політики. 4. Конституційні права й обов'язки народу. 5. Конституційні гарантії прав і свобод. 6. Імператор. 7. Парламент. 8. Кабінет. 9. Верховний суд як інститут конституційного контролю. 10. Конституційні засади місцевого самоврядування.

18. Основи державного права КНР

1. Конституція КНР 1982 р. 2. Конституційні засади державного ладу. 3. Конституційно-правовий статус особи. 4. Всекитайські збори народних представників. 5. Постійний комітет Всекитайських зборів народних представників. 6. Голова КНР. 7. Державна рада. 8. Центральна військова рада. 9. Конституційні засади національно-територіальної автономії. 10. Місцеві органи влади.

19. Основи конституційного права Ізраїлю

1. Декларація незалежності Держави Ізраїль. 2. Блок Основних Законів Ізраїлю. 3. Право на репатріацію. 4. Природно-правова концепція прав людини в Основному Законі Ізраїлю “Про гідність і свободу особистості”. 5. Конституційне регулювання свободи вибору роду професії. 6. Кнесет. 7. Президент. 8. Уряд. 9. Верховний Суд. 10. Місцеві органи влади.

20. Основи конституційного права Об'єднаних Арабських Еміратів

1. Конституція Об'єднаних Арабських Еміратів. 2. Конституційні засади суспільного ладу. 3. Конституційно-правовий

статус особи. 4. Вища Рада Союзу. 5. Президент Союзу та його заступник. 6. Рада Міністрів Союзу. 7. Національна Рада Союзу. 8. Верховний Суд Союзу. 9. Конституційні засади відносин Союзу й Еміратів. 10. Місцеві органи влади.

5. Переклади іноземних текстів та написання анотації

Враховуючи специфіку предмета навчальної дисципліни “Державне (конституційне) право зарубіжних країн”, ознайомлення з публікаціями і конституційними актами, виданими іноземними мовами, сприяє формуванню навиків науково-дослідницької діяльності та поглибленому вивченню проблем конституційного розвитку зарубіжних країн. Перекладаючи іноземні монографії, наукові статті і доповіді, студент, так би мовити “з перших рук”, отримує уявлення про доктринальні погляди зарубіжних конституціоналістів. Доцільність даної форми індивідуальної роботи зумовлена також тим, що вивчення зарубіжних конституційно-правових актів фактично в режимі online, тобто на офіційних сайтах органів державної влади, дозволяє оперативно слідкувати за змінами конституційної практики та критично й об’єктивно їх аналізувати.

З метою закріплення отриманої інформації з іноземних джерел студенту варто скласти стислу характеристику перекладеного матеріалу і оформити її на паперовому носії у вигляді анотації. Анотація повинна надати загальне уявлення про основний зміст науково-методичного і нормативного матеріалу. Бажано, щоб анотація мала наступну структуру: 1) бібліографічний опис (автор, назва публікації, місце і рік видання) або вихідні відомості про відповідний конституційно-правовий акт; 2) стисла характеристика матеріалу; 3) додаткові відомості про автора публікації або розробників нормативного матеріалу; 4) вихідні дані про іноземний текст даються мовою оригінала.

Корисні офіційні інтернет-сайти органів влади зарубіжних країн

Палата представників США [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.house.gov/>

Сенат США [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.senate.gov/>

Президент США [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.whitehouse.gov/>

Верховний Суд США [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.supremecourt.gov/>

Генерал-губернатор Канади [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gg.ca/>

Парламент Канади [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parl.gc.ca/>

Верховний Суд Канади [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scc-csc.gc.ca/>

Президент Бразилії [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.planalto.gov.br/>

Палата депутатів Бразилії [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.camara.leg.br/>

Федеральний Сенат Бразилії [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.senado.gov.br/>

Федеральний Верховний Суд Бразилії [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.stf.jus.br/>

Королева Об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.royal.gov.uk/>

Палата громад Об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament.uk/business/commons/>

Палата лордів Об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament.uk/lords/>

Офіційний сайт офісу Прем'єр-міністра [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.number10.gov.uk/>

Верховний Суд Об'єднаного Королівства Великої Бри-

танії і Північної Ірландії [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.supremecourt.gov.uk/>

Президент Франції [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.elysee.fr/>

Національні збори Франції [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.assemblee-nationale.fr/english/index.asp>

Сенат Франції [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.senat.fr/lng/en/index.html>

Конституційна рада Франції [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/english/homepage.14.html>

Бундестаг Німеччини [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.bundestag.de/htdocs_e/index.html

Бундесрат Німеччини [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.bundesrat.de/EN/Home/homepage__node.html?__nnn=true

Федеральний президент Німеччини [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.bundespraesident.de/EN/Home/home_node.html

Федеральний конституційний суд Німеччини [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bundesverfassungsgericht.de/en/index.html>

Парламент Італійської Республіки [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parlamento.it/>

Президент Італійської Республіки [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.quirinale.it/>

Рада Міністрів Італійської Республіки [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.governo.it/>

Конституційний суд Італійської Республіки [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.cortecostituzionale.it/ActionPagina_320.do

Сейм Республіки Польща [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sejm.gov.pl/>

Сенат Республіки Польща [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.senat.gov.pl/en/>

Президент Республіки Польща [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.pl/en/>

Рада Міністрів Республіки Польща [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kprm.gov.pl/en.html>

Конституційний Трибунал Республіки Польща [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.trybunal.gov.pl/index2.htm>

Народні збори Республіки Болгарія [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament.bg/>

Президент Республіки Болгарія [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.bg/>

Міністерська рада Республіки Болгарія [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.government.bg/>

Конституційний суд Республіки Болгарія [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.constcourt.bg/>

Рада Федерації Федеральних Зборів РФ [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.council.gov.ru/>

Державна Дума Федеральних Зборів РФ [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.duma.gov.ru/>

Президент РФ [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.kremlin.ru/>

Уряд РФ [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.government.ru/>

Конституційний Суд РФ [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ksrf.ru/>

Національні збори Республіки Білорусь [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.house.gov.by/>

Президент Республіки Білорусь [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.by/>

Рада Міністрів Республіки Білорусь [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.government.by/>

Конституційний Суд Республіки Білорусь [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kc.gov.by/>

Президент Республіки Казахстан [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kazakh.ru/kazakh/president/>

Парламент Республіки Казахстан [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parlam.kz/ru>

Уряд Республіки Казахстан [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.government.kz/>

Конституційна Рада Республіки Казахстан [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.constcouncil.kz/>

Мілі Меджлис Азербайджанської Республіки [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.meclis.gov.az/?/ru/content/88>

Президент Азербайджанської Республіки [Електрон. ре-

сурс]. – Режим доступу: <http://ru.president.az/>
 Конституційний Суд Азербайджанської Республіки [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.constcourt.gov.az/ru>
 Палата представників Японії [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.shugiin.go.jp/index.nsf/html/index_e.htm
 Палата радників Японії [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sangiin.go.jp/eng/index.htm>
 Прем'єр-міністр і Кабінет Японії [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kantei.go.jp/foreign/index-e.html>
 Всекитайські збори народних представників [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/news/>
 Кнесет Ізраїлю [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.knesset.gov.il/main/ru/home.asp>
 Вища Рада Союзу [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaecabinet.ae/English/Presidency/>

З М І С Т

1. Загальні методичні рекомендації	3
2. Методичні рекомендації та завдання до окремих видів індивідуальних робіт	4
1. Анотація прочитаної додаткової літератури....	4
2. Написання есе та його презентація на практичному занятті.....	7
3. Підготовка постатейних матеріалів до зарубіжного конституційного законодавства...	10
4. Складання термінологічного словника	16
5. Переклади іноземних текстів та написання анотації.....	22

Навчальне видання

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ
ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ДЕРЖАВНЕ (КОНСТИТУЦІЙНЕ)
ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”**

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”)

У к л а д а ч і: СЕРЬОГІНА Світлана Григорівна,
ЗАКОМОРНА Катерина Олександрівна

Відповідальна за випуск *С. Г. Серьогіна*
О. О. Сидоренко

Редактор *Л. М. Рибалко*
Комп’ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*

План 2013

Підп. до друку 30.01.2013. Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 1,75. Облік.-вид. арк. 1,0. Вид. № 280.
Тираж прим. Зам. № 4581. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.